



Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

Številka: 00104-377/2019/5

Datum: 12. 12. 2019

Odgovor na poslansko vprašanje Anje Bah Žibert v zvezi z zdravstveno varnostjo policistov

Predsednik Državnega zbora Republike Slovenije mag. Dejan Židan, je 6. 11. 2019 Vladi Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada) posredoval pisno poslansko vprašanje poslanke Anje Bah Žibert v zvezi z zdravstveno varnostjo policistov.

V pisnem poslanskem vprašanju Anja Bah Žibert izpostavlja, da je ob vprašanjih in opozorilih, povezanih z nezadostnim varovanjem naše južne meje, varnostjo naših državljanov in kaznivimi dejanji ilegalnih migrantov v času migrantske krize precej ob strani ostalo vprašanje nevarnih bolezni, ki jih s seboj prinašajo ilegalni migranti, ter posledično primerne zdravstvene zaščite vseh, ki pridejo v stik z njimi.

V tej zvezi vladi zastavlja naslednja vprašanja:

1. Ali je vlada v času svojega mandata izvedla kakšne posebne aktivnosti, vezane na zdravstveno zaščito policistov, ki so v stiku z ilegalnimi migranti?

V zvezi s tem je še izpostavljeno, da iz medijev izhaja, da so se predstavniki Sindikata policistov Slovenije s pobudo obrnili na Ministrstvo za notranje zadeve in Policijo, da se v okviru varstva pred boleznimi izpostavi bolezn, s katerimi se lahko okužijo pri opravljanju dela z nezakonitimi migranti, in pri tem predlagajo dodatno preventivno cepljenje za vse policiste, ki delajo z nezakonitimi migranti. Medtem ko so do dodatnih cepljenj upravičeni policisti, napoteni v tujino, pripadniki posebne policijske enote in policisti v centru za tujce, to ne velja za preostale policiste, čeprav se srečujejo z ilegalnimi migranti z istih območij. Nerazumljivo je tudi, da so do dodatnih cepljenj upravičeni vojaki, ki so v mešanih patroljah na naši južni meji, medtem ko policisti ob njih do teh cepljenj niso upravičeni.

2. Ali se bo Ministrstvo za notranje zadeve pozitivno odzvalo na pobudo Sindikata policistov Slovenije in primerno zaščitilo policiste, ki varujejo našo južno mejo in ob stikih z ilegalnimi migranti vsakodnevno tvegajo svoja življenja kot svoje zdravje?

Odgovor Vlade Republike Slovenije:

Presoja, katere nalezljive bolezni predstavljajo nevarnost in tveganje za zdravje prebivalstva, opravlja v skladu z Zakonom o nalezljivih boleznih (Uradni list RS, št. 33/06 – uradno prečiščeno besedilo) in drugimi predpisi medicinska oziroma epidemiološka stroka.

Priporočila za izvajanje javnozdravstvenih ukrepov, med katere sodi tudi cepljenje, so pripravljena na osnovi spremljanja pojavljanja nalezljivih bolezni doma in v svetu, poznavanja nevarnosti ter ocen

tveganja za prebivalstvo. Vse to pa so osnovna merila za izvajanje ukrepov, ki so zdravstveno, ekonomsko in etično upravičeni in najbolj zagotavljajo dobrobit posameznika in populacije.

V zvezi s spremljanjem pojavljanja nalezljivih bolezni doma in v svetu je treba poudariti, da je Republika Slovenija neprekinjeno vključena v dva velika sistema hitrega obveščanja o pojavu tveganj za nalezljive bolezni, in sicer v sistem Svetovne zdravstvene organizacije (IHR – Mednarodni zdravstveni pravilnik) ter Evropske komisije (Early Warning Response System – EWRS). Preko teh sistemov naša država ves čas prejema obvestila o morebitnih tveganjih za zdravje ljudi. Do sedaj, preko sistemov hitrega obveščanja, ni bilo zabeleženih posebnih opozoril držav članic in pridruženih članic o kakršnih koli odstopanjih v pojavljanju resnih nalezljivih bolezni med migranti in s tem zaznanih večjih tveganjih za širjenje med stalno prebivalstvo držav.

Znotraj naše države je vzpostavljen sistem spremljanja nalezljivih bolezni in prijavljanje teh po Zakonu o nalezljivih boleznih in Pravilniku o prijavi nalezljive bolezni.

V bazi podatkov prijavljivih nalezljivih boleznih Nacionalni inštitut za javno zdravje do sedaj ni zabeležil nobenega odstopanja med migranti in ilegalnimi prebežniki ter našo domačo populacijo, tako pri vrstah prijavljenih nalezljivih boleznih kot stopnji obolevnosti. Zaznane zdravstvene težave pri njih so podobne zdravstvenim težavam prebivalstva evropskih držav in vključujejo naključne poškodbe, hipotermijo, opekline, bolezni prebavil, kardiovaskularne zaplete, zaplete, povezane z nosečnostjo in porodom, diabetes in hipertenzijo. Ker migranti in ilegalni prebežniki pogosto prihajajo iz skupnosti, ki jih je prizadela vojna, konflikti ali gospodarska kriza, se zaradi dolgih in napornih potovanj tveganje za pojav nalezljivih bolezni lahko poveča, predvsem za pojav bolezni kože - garje, nalezljivih bolezni, ki se prenašajo s hrano in vodo, po ugotovitvah Klinike Golnik, ki je nosilec Nacionalnega programa za nadzor TB, je nekaj več primerov ugotovljene latentne okužbe s tuberkulozo pri priseljencih, ki so prišli iz Eritreje in drugih oddaljenih držav, ki pa niso bili v stiku z odkritimi bolniki.

Ministrstvo za notranje zadeve načrtuje in zagotavlja cepljenje v skladu s predpisanimi obveznostmi in priporočili Nacionalnega inštituta za javno zdravje oziroma Ministrstva za zdravje, ki jih je kot delodajalec dolžno upoštevati.

Ob upoštevanju 22. in 25. člena Zakona o nalezljivih boleznih se cepljenje načrtuje in zagotavlja v skladu s Programom cepljenja in zaščite z zdravili, ki ga letno na predlog Nacionalnega inštituta za javno zdravje določi minister, pristojen za zdravje. Navedeni program cepljenja v Republiki Sloveniji se nanaša na izvajanje obveznih cepljenj in drugih cepljenj, ki se v pretežni meri financirajo iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja ali državnega proračuna, nekatere pa so obvezni plačati tudi delodajalci ali posamezniki.

Naša država si ves čas prizadeva za vzdrževanje visokega deleža cepljene populacije in s tem njihovo optimalno zaščito pred širjenjem nalezljivih bolezni. Cepljenje proti najpomembnejšim nalezljivim boleznim (ošpice, tetanus, otroška paraliza....) je tako v Republiki Sloveniji obvezno in pravno dorečeno. Ker se zaenkrat zagotavlja visoko stopnjo precepljenosti populacije za te bolezni, stroka ocenjuje, da je izjemno majhno tveganje za pojav in širjenje teh bolezni znotraj naše populacije, med katerimi so tudi zaposleni v Ministrstvu za notranje zadeve in Policiji.

Potrebno cepljenje posameznika opredeli predstavnik ustrezne medicinske stroke glede na epidemiološko situacijo in priporočila epidemiologov, vrsto dela, ki ga posameznik opravlja, oceno izpostavljenosti tveganju za okužbo ter zdravstveno stanje in predhodna cepljenja posameznika. Pomembno je, da se za cepljenje odločamo na osnovi dejstev.

Pri policistih in drugih javnih uslužbencih navedenega ministrstva je tako treba upoštevati, da je bila večina cepljena že v okviru programov obveznega in priporočenega cepljenja za predšolske otroke ter učence, dijake, študente in mlade odrasle, morebitna cepljenja zaradi zdravstvenih ali epidemioloških

indikacij pri posamezniku, kot tudi cepljenja, ki so jih že opravili kot potniki v mednarodnem prometu. Ob tem se upoštevajo predpisane obveznosti za zaposlene, ki so pri opravljanju svojega dela izpostavljeni možnostim okužbe in ki pri delu lahko prenesejo okužbo na druge osebe, pri katerih presojo tveganja za posamezna delovna mesta opredeli zdravnik, specialist medicine dela, prometa in športa. V primeru policistov so to pripadniki posebne policijske enote in specialne enote, policisti, nadzorniki državne meje, vsi drugi operativni policisti, kandidati za policiste, strokovno tehnični delavci in drugi, ki opravljajo delo, pri katerem obstaja večja verjetnost okužbe. Za navedene ciljne skupine se redno izvaja cepljenje proti hepatitisu B (Hep B) in klopnemu meningoencefalitisu (KME), v določenem obsegu pa se glede na priporočila zagotavlja tudi druga cepljenja, kot je na primer cepljenje proti hepatitisu A, in sicer za zaposlene, ki lahko prihajajo v stik s človeškimi iztrebki oziroma delajo z odpadki, kar velja tudi v primeru spremenjenih varnostnih razmer.

Med dejavniki tveganja je v Ministrstvu za notranje zadeve upoštevana tudi ocena tveganja za pojav nalezljivih bolezni med migranti ter ocena tveganja prenosa teh bolezni na policiste in zaposlene, ki prihajajo v intenzivnejši stik z njimi. Tako je cepljenje proti hepatitisu A priporočljivo predvsem za pripadnike posebne policijske enote, ki so lahko nepredvidljivo izpostavljeni večjim varnostnim tveganjem. Do izpostavljenosti bi namreč lahko prišlo pri opravljanju zahtevnejših policijskih nalog, ko je za njihovo učinkovito, hitro in uspešno izvedbo potrebno organizirano in usklajeno delovanje večjega števila policistov s posebno opremo, predvsem pri odvrčanju nevarnosti ali preprečevanju hujših in množičnih kršitev javnega reda oziroma velike nevarnosti, ob drugih napovedanih ali nenapovedanih dogodkih z visoko stopnjo ogroženosti tudi na področjih, onesnaženih s fekalijami, pri katerih zaradi vnaprejšnje nepredvidljivosti pripadniki ne bi mogli izvesti priporočenih preventivnih in zaščitnih ukrepov, prav tako bi lahko bila njihova izpostavljenost zaradi nujnosti neprekinjenega izvajanja aktivnosti daljša.

Tako kot za cepljenje proti hepatitisu A je cepljenje proti tifusu smiselno takrat, ko to narekuje epidemiološka situacija, in epidemiološka stroka oceni, da obstaja večje tveganje za pojav in širjenje omenjene bolezni. Takšna je bila situacija v večjem migrantskem valu v letu 2015 ob upoštevanju stopnje izpostavljenosti posameznih ciljnih skupin zaposlenih tej nevarnosti, kar v trenutni situaciji ni ocenjeno kot možno tveganje, za katerega bi bilo potrebno izvajati preventivne ukrepe cepljenja.

Cepljenja in zaščito z zdravili ob napotitvah na delo v tujino za Ministrstvo za notranje zadeve na podlagi pogodbe izvaja Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pred napotitvijo policistov na delo v tujino se preverijo že izvedena cepljenja policistov proti nalezljivim boleznim ter opravijo morebitna dodatna cepljenja po predpisani shemi cepljenja za določena cepiva, s katerimi se cepljenje izvaja za zaposlene v ministrstvu (hepatitis B, klopni meningoencefalitis ter v določenem obsegu hepatitis A in tifus), ter cepljenja glede na priporočila Nacionalnega inštituta za javno zdravje za posamezna območja napotitve. Ta se določajo v skladu z nacionalnimi smernicami, ki upoštevajo zbrane informacije o pojavljanju določenih bolezni, proti katerim obstaja cepljenje, tveganju na različnih destinacijah, kamor so zaposleni napoteni, ter smiselnosti cepljenja z vidika varnosti, učinkovitosti in dosegljivosti cepiv. Osnova za opredelitev ustreznih cepljenj je vedno ocena tveganja za nalezljive bolezni pri ljudeh ali živalih za posamezna geografska območja, predpisana obvezna in priporočena cepljenja, dolžina potovanja oziroma dela v tujini, predel potovanja in poklicna izpostavljenost ter upoštevanje zdravstvenega stanja zaposlenega. Oceno pripravi strokovnjak ustrezne veje medicine, ki upošteva vse naštetе dejavnike. Iz navedenega izhaja, da je poklicna izpostavljenost oziroma v konkretnem primeru izpostavljenost zaradi stika z ilegalnimi prebežniki le eno od meril za opredelitev vrste cepljenj, saj je v primeru napotitve na delo v tujino treba nujno upoštevati celotne higiensko-epidemiološke razmere na območju, kamor je policist napoten na delo in je tam tudi dalj časa nastanjen, te razmere pa so praviloma bistveno drugačne, kot če enako delo opravljajo na območju naše države v domačem delovnem okolju.

Kot je bilo že večkrat poudarjeno ob podobnih primerih izpostavljanja npr. uporabe različne osebne varovalne opreme oziroma zaščitnih sredstev pri pripadnikih različnih struktur, ki opravljajo različna

dela na območjih oziroma v postopkih z migranti, tudi pri ugotavljanju in primerjanju podatkov o izvedenih cepljenjih za posamezne ciljne skupine tako znotraj Policije, kot tudi s pripadniki Slovenske vojske, ni mogoče presojati ustreznost izvedenega cepljenja, ne da bi pri tem upoštevali navedene različne dejavnike ter vrsto dela oziroma nalog, ki jih posamezniki opravljajo tudi kot redno delo. Glede presoje o izvedbi cepljenj za različne kategorije uslužbencev policije so razlogi že navedeni v zgornjem besedilu, pri pripadnikih Slovenske vojske pa verjetno ni mogoče zanemariti dejstva, da jih je bilo veliko število že napoteno v tujino, pri čemer so bili zaščiteni s cepivi, ki nudijo dodatno zaščito glede na razmere v območjih, kamor so napoteni, kot je bilo pojasnjeno tudi že pri cepljenjih za policiste, ki odhajajo na delo v tujino.

Cepljenje pa je le eden od ukrepov delodajalca za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu, zato so bili v zvezi s presojo dejavnikov tveganja zaradi nevarnosti okužb pripravljeni in medresorsko usklajeni postopki ukrepanja ter opredeljeni preventivni in zaščitni ukrepi za zmanjšanje tveganj pred okužbo z nalezljivimi boleznimi, ki so v celoti zajeti v prenovljenih navodilih št. 109-15/2016/2 (1504-01) z dne 20. 9. 2016. Dokument je z vsemi prilogami, v katerih so tudi navodila za ustrezno in pravilno uporabo osebne varovalne opreme, ki ustreza predpisanim standardom in je zaposlenim zagotovljena za zmanjšanje navedenih tveganj, objavljen in stalno dostopen na intranetu policije. Poudarek je tudi na seznanjanju policistov z dejavniki tveganja in njihovi usposobljenosti za pravilno ocenjevanje okoliščin in stopnje nevarnosti na terenu ter varno izvedbo policijskih postopkov. Poleg rednih usposabljanj s področja varnosti in zdravja pri delu ter prve pomoči, v katere so vključene tudi vsebine za zmanjšanje tveganj pred okužbo z nalezljivimi boleznimi, so bila za določene skupine policistov, ki izvajajo aktivnosti na terenu, kjer prihajajo v stik z migranti, ter za zaposlene v ministrstvu in policiji, ki opravljajo delo v centru za tujce in azilnem domu, v sodelovanju z Nacionalnim inštitutom za javno zdravje in Univerzitetnim kliničnim centrom Ljubljana v letu 2016 izvedena posebna usposabljanja za poglobitev znanja o vseh ukrepih in postopkih za zmanjšanje tveganja za nalezljive bolezni ob stiku z migranti. Prav tako je slovenska policija v okviru Tretjega EU progama zdravja skupaj z Mednarodno organizacijo migracij (IOM) sodelovala v projektu "Razvoj specifičnih modulov usposabljanja za strokovnjake na področju zdravja, organov pregona in usposabljanja glede zdravja migrantov in beguncev, ki naslavlja prenosljive bolezni in mentalne probleme" (krajše Projekt usposabljanja MIG-H). V okviru projekta sta bila v letih 2018 in 2019 izvedena dva cikla usposabljanj policistov na terenu, ki so jih izvedli strokovnjaki medicinske stroke in so bili prilagojeni ravno na postopke oziroma prve stike policistov z migranti. Preko vodij notranjih organizacijskih enot ministrstva in policije se zaposlene, ki opravljajo naloge, pri katerih prihajajo v neposreden stik z migranti, tudi ves čas opozarja na nujnost temeljite seznanitve in poznavanja vseh navedenih ukrepov in priporočil. Na intranetu policije je objavljena tudi publikacija z naslovom Postopki pripravljenosti in odzivanja za policijo, vojsko in carino ob sumu na nalezljivo bolezen, ki lahko predstavlja tveganje za javno zdravje (Verzija 1, Ljubljana 2018), ki določa osnovne smernice, komunikacijske algoritme in priporočila za vse deležnike (tudi za Policijo), ki so vključeni v spremljanje in odzivanje na nenadne javnozdravstvene dogodke, s poudarkom na grožnjah zaradi nalezljivih bolezni.

Glede izvajanja aktivnosti, vezanih na zdravstveno zaščito policistov, ki so v stiku z ilegalnimi migranti, vlada poleg že navedenega pojasnjuje, da Ministrstvo za notranje zadeve v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje in ostalimi pristojnimi inštitucijami zaradi nepredvidljivosti določenih okoliščin, do katerih bi lahko prišlo zaradi migracijskih tokov, spremljanje posameznih nevarnosti in tveganj, ki bi lahko nastopila oziroma bi jim lahko bili javni uslužbenci ministrstva, predvsem pa policisti, izpostavljeni pri svojem delu, izvaja dosledno in redno.

Pristojne notranje organizacijske enote Ministrstva za notranje zadeve in Policije so v skladu s Smernicami pripravljenosti in odzivanja ob sumu na nalezljivo bolezen, ki lahko predstavlja tveganje za javno zdravje, vključene tudi v dogovorjeni način rednega medsebojnega obveščanja kot del pripravljenosti na tveganja in načrta ukrepanja ob zaznavi tveganj za nalezljive bolezni. Z Nacionalnim inštitutom za javno zdravje in pristojnimi organi in inštitucijami se redno preverjajo in izmenjujejo podatki o tveganjih za nalezljive bolezni, da se zagotovi ustrezno zaznavanje nalezljivih bolezni z

namenom preprečevanja, medsebojno obveščanje, pripravljenost različnih deležnikov na tveganja za nalezljive bolezni, ki predstavljajo visoko tveganje za javno zdravje, ter usklajeno odzivanje in komuniciranje. Medsebojno obveščanje je potekalo tudi v primerih suma na nalezljive bolezni pri prijetih ilegalnih prebežnikih (po podatkih MNZ, SVZD v dveh primerih suma na ošpice in enem primeru suma na TBC), ki pa v zdravstvenih ustanovah po podatkih Ministrstva za notranje zadeve niso bili potrjeni.

Policisti prijete ilegalne prebežnike, ki so bolni, poškodovani ali pri njih obstaja sum na nalezljivo bolezen, odpeljejo v zdravstveno ustanovo, kjer zdravnik presodi njegovo zdravstveno stanje. Nujno zdravljenje oseb neznanega prebivališča, tujcev iz držav, s katerimi niso sklenjene mednarodne pogodbe, ter tujcev in državljanov Republike Slovenije s stalnim prebivališčem v tujini, ki začasno prebivajo v Republiki Sloveniji ali so na poti skozi državo in zanje ni bilo mogoče zagotoviti plačila zdravstvenih storitev, kakor tudi za druge osebe, ki po določbah navedenega zakona niso vključene v obvezno zdravstveno zavarovanje in niso zavarovane pri tujem nosilcu zdravstvenega zavarovanja, v skladu z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ, 64/17 – ZZDej-K in 36/19) zagotavljajo zdravstvene ustanove. Ministrstvo za zdravje zdravstvene ustanove informira o postopkih ravnanja v primerih, ko so tujci odpeljani v zdravstveno ustanovo, ter za opravljene storitve tudi zagotavlja plačilo. V vsakem primeru suma na nalezljivo bolezen se upoštevajo protokoli, ki veljajo za celotno zdravstvo.

Ob morebitnih nepredvidljivih dogodkih, do katerih bi lahko prišlo zaradi porasta nedovoljenih prehodov meje ter novih smeri in oblik nedovoljenega potovanja naprej po državi, oziroma v primeru spremembe ocene tveganja za pojav nalezljivih bolezni, bodo predlagani ustrezno prilagojeni ukrepi, podana pojasnila in usmeritve za policiste ter zagotovljena primerna osebna varovalna oprema.

Na vprašanje, ki se nanaša na odziv Ministrstva za notranje zadeve na pobudo Sindikata policistov Slovenije, da primerno zaščiti policiste, ki varujejo našo južno mejo in ob stikih z ilegalnimi migranti vsakodnevno tvegajo svoja življenja kot svoje zdravje, pa vlada odgovarja, da si bo Ministrstvo za notranje zadeve še naprej prizadevalo za preverjene načine preventivnega in zaščitnega delovanja proti nalezljivim boleznim, saj po podatkih pristojne notranje organizacijske enote ministrstva do sedaj ni evidentiranega primera, da je posamezni javni uslužbenec oziroma policist pri opravljanju svojega dela zbolel za nalezljivo bolezen zaradi stika z migrantom, ilegalnim prebežnikom ali drugim prestopnikom. Vsi postopki zgodnjega odkrivanja in zdravljenja se javnim uslužbencem namreč zagotavljajo v sistemu zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja in Ministrstvo za notranje zadeve kot delodajalec ni upravičen do pridobivanja in obdelave teh podatkov. Za policista, pri katerem bi prišlo do obolenja, ki je neposredna in izključna posledica nesrečnega naključja ali višje sile med opravljanjem dela oziroma dejavnosti, na podlagi katere je oboleli zavarovan, je treba le-to prijaviti v skladu s predpisi, ki urejajo prijave na področju varnosti in zdravja pri delu ter obrazce in listine za uresničevanje obveznega zdravstvenega zavarovanja. Do sedaj Ministrstvo za notranje zadeve nima evidentirane nobene prijave tovrstne obolevnosti.

Vlada in Ministrstvo za notranje zadeve se zavedata, da je redno spremljanje, načrtovanje in izvajanje preventivnih in zaščitnih ukrepov za zagotavljanje varnega in zdravega dela vseh javnih uslužbencev ministrstva in ne samo policistov, ki so pri opravljanju svojega dela izpostavljeni možnostim okužbe, nujno. Pri tem je Ministrstvo za notranje zadeve v prvi vrsti dolžno spoštovati predpisano ureditev, pogoje in priporočila za izvajanje cepljenja in zaščite z zdravili ter ob upoštevanju vseh dejavnikov tveganja presoditi smiselnost, vrsto in obseg dodatnega obveznega cepljenja. Ob vsaki pobudi zaposlenih ali predstavnikov sindikatov za izboljšanje zagotavljanja pravic iz naslova varnosti in zdravja pri delu Ministrstvo za notranje zadeve z vseh vidikov ponovno strokovno presodi že uvedene ukrepe. Zato je tudi že zaprosilo Sindikat policistov Slovenije za konkretne podatke, na katere je vezal svojo pobudo za dodatno cepljenje policistov, da bi ugotovilo za kakšne primere obolevnosti pri

policistih je dejansko prišlo oziroma ali je v zvezi s tem smiselna tudi sprememba preventivnih in zaščitnih ukrepov. Nepreverjenih, v medijih izpostavljenih navedb predsednika omenjenega sindikata, da med varovanjem državne meje policisti in policistke, ki so dnevno v stiku z ilegalnimi prebežniki (migranti), zbolevajo za nalezljivimi boleznimi, da zdravstveno stanje nekaterih od njih tudi danes še ni ustrezno in da strokovnjaki ne morejo ugotoviti, kje so se okužili z raznimi bakterijami, ki pri nas naj ne bi bile prisotne, namreč ni mogoče strokovno komentirati.